

Královéhradecký rodák a čestný občan města Adolf Černý (1864–1952) byl znám též pod pseudonymem Jan Rokyta. Autor rozsáhlého díla, nesmírné redakční, organizační a politické aktivity, tvůrce 19 básnických sbírek a několika knih črt, povídek a causerií zcela záměrně vystupoval ve dvou osobách: Jako zakladatel *Slovanského přehledu*, který se stal *nejvážnější revuí svého druhu v celém slovanském světě* (Josef Páta), jako publicista, literární historik, kritik a diplomat vystupoval pod svým občanským jménem. Jako básník vlastenecké poezie a básnických povídek byl znám české i slovanské kulturní veřejnosti pod jménem známého litomyšlského kněze ze 16. století Jana Rokyty, který byl duchovním Jednoty bratrské v Polsku a jenž proslul svým náboženským posláním u ruského cara Ivana IV. Hrozného. Kněz Jan Rokyta, jak víme, usiloval o sblížení české církve s pravoslávím.

Poprvé jsem se důkladně probíral jednotlivými čísly *Slovanského přehledu* před mnoha lety, když jsem připravoval svou monografii *České země a Balkán*.²⁷² Tehdy jsem také poprvé četl Rokytovy verše ze sbírky *Balkánské zpěvy* (1913), o níž se zmíním v dalším výkladu.

Již tenkrát, v letech 1968–1972, jsem si uvědomil, jak mnohostranná, vlastenecky zanicená a slovansky oddaná je to osobnost. Nyní jsem se znovu začel do jednotlivých sbírek veršů, do jeho pojednání, statí a studií. Z několikaměsíčního intenzivního studia rozsáhlého díla Adolfa Černého – Jana Rokyty mi vyplynuly tři základní tematické celky:

1. Studia a působení do začátku 20. století, vlastní básnická tvorba, vycházející především z díla Jana Nerudy (1834–1891) a Jaroslava Vrchlického (1853–1912) a jež je zaměřena převážně národně vlastenecky, jeho veřejná činnost,
2. Vztah Adolfa Černého k slovanským literaturám, ke slovanským národům a jejich kultuře, jeho pojetí slovanské vzájemnosti a vzájemné spolupráce slovanských národů,
3. Adolf Černý jako znalec lužickosrbské kultury, obhájce práv Lužických Srbů, překladatel a popularizátor jejich literatury a autor lužickosrbsky psaných textů.²⁷³

Ve svém dalším výkladu se pokusím podat podrobnější charakteristiku jednotlivých tematických okruhů a ukázat, v čem je ještě dnes dílo královéhradeckého rodáka živé a aktuální.

272 DOROVSKÝ, I.: *České země a Balkán. Kapitoly z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků*, Brno 1973.

273 Nejnověji o této problematice pojednal ve svém habilitačním spise Petr KALETA. Viz jeho *Češi o Lužických Srbech. Český vědecký, publicistický a umělecký zájem o Lužické Srby v 19. století a sorabistické dílo Adolfa Černého*, Praha 2006, 333 stran.

Nebudu zde podrobněji rozebírat jeho životopis. Ten se v mém výkladu ústrojně prolne s jeho dílem. Uvedu pouze, že se Adolf Černý narodil 19. srpna 1864 a zemřel počátkem prosince 1952. Ve svém rodném městě Hradci Králové absolvoval učitelský ústav a zde v roce 1883 maturoval. Pak tu působil jako učitel celých deset let, posléze učiteloval pět let (1895–1900) v Praze, kde byl rovněž šest let správcem Národopisného muzea (1898–1904).

Jako básník debutoval Adolf Černý v časopise Světozor v roce 1894. A to pod pseudonymem Jan Rokyta. Musím však poznamenat, že to nebyl jediný pseudonym, jímž Adolf Černý podepisoval svoje texty. Tak např. polemické články a sžíravé kritiky podepisoval jménem Antonín Štovík, A. Pravda, A. Štika, některé jeho příspěvky týkající se Lužice vycházely též pod pseudonymem Handrij Čornakec nebo Jan Hořký, překlady v časopisech podepisoval jménem Jiří Rubín.

První básnickou sbírku *Když se připozdívá* vydal Jan Rokyta poměrně pozdě – až v roce 1897. Po ní pak následovaly vždy po roce další tři sbírky veršů: *Světla a bludičky* (1898), *Lilie z tvých zahrad* (1899) a *Lekníný na hlubinách* (1900, 2. vydání 1905).

Básnickou sbírku *Lekníný v hlubinách* tvoří tři části, jejichž názvy hodně prozrazují, jaké verše obsahuje: *Bolesti a smutky*, *Před pohledem smrti* a *Usmíření*.

Čtyřicetiletý básník se v básni *Rodné město* vrací do Hradce Králové a vzpomíná takto:

*Za vrchy a za vodami
moje rodné město leží,
vidím obrys jeho známý,
domů, kostelů a věží.*

*Na všem leží bílé světlo,
všecko v měkkých barvách splývá –
mládí moje, jež tu zkvětlo,
ze všech koutů na mne kývá.*

*Zevšad mladých snů a vzdechů
přitlumený ohlas vstává –
stáhnul jsem svůj tlumok v spěchu,
rodná půdo, budiž zdráva!...*

*Bože, jsem to doma zase?
Tytěž ulice a chrámy
jako v uplynulém čase,
všecko dávný rys má známý –*

*A přec všecko je tak jiné!
Jiné slunce na vše svítí,
jiná voda v řece plyne,
jiné je tu žilobití !*

*Spěchám městem v nepokoji,
cizím lidem, ulicemi –
staré domy těsně stojí,
štětí na mne hledí němy.*

*Hledám cosi na podloubí,
po ulicích, po kamení –
tesknota se s duší snoubí,
není zde, co hledám, není!*

*Není tu, co hledám v touze,
bílé květy větry svály –
staré písně nápěv pouze
doznívá kdes v dáli, v dáli...*

Z veršů tohoto oddílu zaznívá smutek, který básník cítil z osamění a z nepochopení. Ve stejnojmenné básni mj. napsal, že *smutek*

*Se mnou bděl, když noc šla zticha
ulicemi spící Prahy,
i když v města ruch
slunce zřelo se své dráhy.
On, jenž v tvář mně nyní dýchá,
se mnou šel, kde moje lícha –
Smutek, věrný druh...*

V básních Jan Rokyta hledal lidské štěstí, sílu svého vzdoru, neboť jeho duše byla osamělá, byla to dcera smutku (báseň *V závějích*). Přitom toužil být doma *vzdálen od lidí // tak sám jen se svou duší!*

*Ó, býti ve své jizbě sám
a zřít jen oknem v žití,
mít forum své v ní i svůj chrám,
být vzdálen vlnobití!
(báseň *V hořké chvíli*)*

Cyklus uzavírá báseň *Vlčí máky*, v níž se opakovaně táže,
*proč jsou moje všechny cesty,
proč jsou navždy proklety?*

a

*Za čí viny, za čí hříchy
musím trpět zas a zas?*

Druhý cyklus tvoří převážně básně věnované památce zesnulých rodičů, sourozenců, přátel a spisovatelů.

Závěrečná část obsahuje dvanáct básní. Dnes se nám zdá možná poněkud přehnané, že pětáctičlenný tvůrce si v básni *Život* (věnované Ignátu Herrmannovi) klade otázku:

*Kams do hluboka padlo mládí,
s ním naše naděje a sny –
jen boje o chléb člověk svádí,
v hloub zapadají jeho dny*

a zároveň si stále více uvědomuje své postavení, když v básni *Světy* říká:

*Tak cítím, kapkou že jsem v širém moři,
jen zrnkem písku v poušti nekonečné,
že slzou jedinou jsem v lidstva hoři,
jen krátkým tónem v symfonii věčné.*

Po sbírce převážně melancholické erotiky a spiritualistického chápání lásky *Viděl jsem duši ženy* (dvojí vydání 1902) a sbírce meditativních veršů vyjadřujících mravnost novokřesťanství, hlásajících českobratrskou morálku a tolstojovské neodpírání zlu a hledajících spásu člověka i národa v evangelické prostotě *Za Kristem* (rovněž ve dvou vydáních 1903), vyšla Rokytova básnická sbírka *Pouta a peruti* (1905). Obsahuje verše námětově velmi různorodé a nestejných uměleckých hodnot, které autor zařadil do čtyř oddílů. Podle prvního z nich nazval celou sbírku. Druhý oddíl se nazývá *V životě a věčnosti* a je v něm mj. báseň věnovaná svému velkému vzoru Jaroslavu Vrchlickému, který *čím dál šel, tím více rostl*. Své zážitky, nálady a dojmy z pobytu u moře zařadil Rokyta do stejnojmenného oddílu. Nejrozsáhlejší je poslední část sbírky nazvaná *V přírodě*. Právě v přírodě začal básník hledat nejen tvůrčí inspiraci, nýbrž především klid.

Jestliže v první básni sbírky *Utýraný, utlučený*

Na tvář klesá v šedou hrudu ---

táže se

*Což ten les je bez ozvěny?
Což vždy otrokem jen budu?*

a marně touží *býti sebou*, pak v lese potkal *písně nevyzpívané v šumění jedlí a náhle pocítil sílu*

*servati pouta, jež bytost mou tísni,
obludu strásti, jež chvátí mne v týlu,
utéci do světa za svojí písní...*

Jitřní i zapadající slunce, polní cestičky, dlouhé letní večery, zvolna usínající krajina, táhlé a hluboké šumění staletých borovic, táhlé stráně, blyskající se rybníky, šumějící kapky deště v mlčícím lese, studánky, bílá a šedá oblaka koupající se v slunci i v měsíčním svitu, mýtiny i sedmikrásky uklidnily básníkovo nitro tak, že mohl v básni *Nálada* napsat:

*Duši piju radost jitra,
dýchám vůni pryskyřice,
neptám se, co bude zítra,
dechtem dneška plním plíce.*

Třebaže v témže roce 1905 vydal Jan Rokyta ještě sbírku *Hradby padají*, na přírodní lyriku ze sbírky *Pouta a peruti* organicky navazuje až sbírka *Království ticha a smíru* (1907), která obsahuje převážně podbrdské motivy. Její tři cykly *V lesích a nivách*, *Oblaka* a *V šerění měsíce* příznačně uvozují básně *My vzdálili se od přírody*:

*My vzdálili se od přírody
a radost prchla s našich cest –
nerdí se její vábné plody
v prachu a víru pyšných měst.*

Poslední, sedmá část rozsáhlé básnické skladby *V šerění měsíce* je příznačně zdařilou variací na Máchův *Máj*. Začíná šestiverším:

*Byl pozdní večer, temný les
se stráně dýchal v údolí –
vše ticho, v dáli štěkal pes,
cvrčkové zpívali na poli
a z rybníka se skřehot nes´
v daleké, široké okolí*

A končí šestiverším:

*A lesy, pláně, noci báj,
vše jak by pojednou ožilo,
více mladý voněl s vrchu háj,
více světlušek svítilo –
a z bílé noci znělo v kraj:
Hynku, Viléme, Jarmilo!...*

Verše, které vznikly v letech 1917–1919, to znamená mj. *v čas pláče, nářků, slzí, prokletí*, a *v čas bouře, bídy, zoufání a děsu*, pojal Jan Rokyta do sbírky *Písň osvobozeného otroka* (1919). Jsou to vlastenecké básně plné rétoriky a patosu, lásky k domovu a radosti nad nabytou svobodou:

*Nejsme již tedy země své nehodní,
nejsme již bídnými, kleslými raby,
jsme tedy přece, konečně svobodní,
nikdo z nás není již podlý a slabý!...*
(báseň *Vítr*)

Název sbírky, která se skládá z cyklu *Na prahu země zaslíbené* a *V zemi zaslíbené*, připomíná Svatopluka Čecha, v jehož stylu jsou mnohé idyly psány. Ostatně *Duchu Svatopluka Čecha* je podtitul básně *Jsme svobodni!*, napsané *Na úsvitě 29. října 1918*. Báseň *Mému lidu* začíná:

*Má národ jako člověk svědomí –
a jsou-li dbalí jeho hlasu,*

*nic na světě jich nezlomí,
ni nejstrašnější bouře času.*

Pateticky v ní básník připomíná mj. Mistra Jana Husa i Jana Amose Komenského.

Již samotné názvy dalších básní prozrazují jejich obsah: *Den radosti, Masarykovi Osvoboditeli, Bílá Hora, Štefánik*, báseň *Dál!*, věnovaná dr. Edvardu Benešovi apod.

*Raduj se a plesej, Husův lide boží,
svoboda ti vstala věky pohřbená,
místo koruny, již upletli jí z hloží,
haluz lipová ji rodná znamená,*

vyzývá vlastenec Jan Rokyta v rozsáhlé básni *Na Staroměstském rynku koncem roku 1918*. V podobném vznešeném, někdy mnohomluvném stylu je většina básní sbírky, které ovšem byly velmi žádané a recitované při různých oficiálních příležitostech nově vzniklého československého státu. Nedostatek místa mi bohužel nedovoluje se aspoň letmo zmínit o mnoha dalších Rokytových sbírkách básní i samostatných básnických skladbách, které vydal v meziválečném období a těsně po 2. světové válce. Uvedu aspoň některé z nich, jejichž názvy prozrazují, o čem Jan Rokyta – Adolf Černý psal: *Žižka, náš bratr věrný* (1926), *Prezident Osvoboditel* (1937), *Věrní a odhodlaní* (1938), *Nové písně osvobozeného otroka* (1946).

II.

Jedenáct let po zániku *Slovanského sborníku*, který vydával v letech 1881–1887 Edvard Jelínek (1855–1897), vydal čtyřiatřicetiletý Adolf Černý v říjnu 1898 1. číslo *Slovanského přehledu*, který pak redigoval do roku 1914 a poté v letech 1925–1930. *Slovanský přehled* tak nahradil ztrátu cenného periodika a stal se do jisté míry jeho pokračovatelem, ovšem s mnohem častější periodicitou, s rozsáhlým oddílem zpráv, recenzí, glos a informací o životě, literatuře a kultuře slovanských národů. *Slovanský přehled je veden podobnými úmysly a podobnou láskou redakce a nakladatelstva, s jakými byl kdysi založen Slovanský sborník* – napsal v úvodu k 1. číslu Adolf Černý.

Máme přesvědčení, pokračoval dále zakladatel Slovanského přehledu, že vzájemnost slovanská, postavení na základě pravdivého vzájemného poznání, bude pevnější stavbou, než kdyby se opírala o pouhé mlhovité horování bez všeho základu.

Ze slovanských zemí navštívil Adolf Černý nejprve Polsko. Zde nabádal k zakládání lužickosrbských spolků. Odtud také napsal vzpomínku z Litvy *Při čtení Dziadův* (1890).

Když v roce 1898 hledal Adolf Černý *zdraví pod italským nebem*, dal si do svého cestovního plánu také návštěvu hrstky severoitalských Slovanů v údolí Rezie (na sever od Udine – Videm), kde v té době bylo celkem pět škol (např. v Rávenci, v Bílé, Osojanech a Sólbici). Jejich jazyk zkoumal známý polský jazykovědec Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929), s nímž Adolf Černý udržoval styky již od roku 1889. V 2. ročníku *Slovanského přehledu* pak Černý uveřejnil rozsáhlou reportáž *V údolí Resie*, doprovázenou

obrázky a texty rezijských lidových písní, některé z nich i s nápěvy. *Nejpotěšitelnější zkušeností, kterou jsem učinil hned v této první své společnosti rezijské a pak i při svých ostatních stycích v Rezii, poznamenal si autor reportáže, bylo poznání silně vyvinutého uvědomění národního a slovanského u těchto zapomenutých, jako ze světa ztracených Slovanů. U italských Slovanů je pak název cestopisné črty z jeho druhé cesty do Itálie v roce 1906.*

Zprávy o jednotlivých slovanských národech a jejich literatuře a kultuře, o významných literárních osobnostech psal A. Černý do desítek českých, polských, lužickosrbských, jihoslovanských i dalších slovanských časopisů a sborníků. Informoval o osvětě v Haliči, o obecném školství v Rusku a Polsku (obě země navštívil několikrát), o smrti L. N. Tolstého, o slovinsko-německé hranici ve Štýrsku, o národním a literárním úsilí Bělorusů aj. Pouhý výčet článků, informací, referátů, zpráv a glos o všech slovanských národech a jejich kultuře, jenž Adolf Černý uveřejnil jen ve *Slovanském přehledu*, by nám zabralo mnoho místa. Vystupoval v nich proti romantickému chápání slovanské vzájemnosti, které přetrvávalo zejména u nás, u Lužičanů a u jižních Slovanů. Odmítal všeslovanské utopie, všechno to, co zavánělo uchvatitelstvím. *Nač myslíme*, psal Adolf Černý v roce 1904, *je vzájemnost Slovanů v Rakousko-Uhersku, vzájemnost Slovanů balkánských – a rozřešení otázky rusko-polské. Cílem vzájemnosti Slovanů v Rakousko-Uhersku měla by býti federace národů rakousko-uherských, cílem vzájemnosti Slovanů balkánských federace balkánských národů – obě na zásadách úplné spravedlnosti pro všechny Slovany i Neslovany...*

Koncem 19. století (1899) navštívil A. Černý Bosnu a Hercegovinu, v letech 1908–1914 pak několikrát Charvátsko. Chtěl na vlastní oči poznat všechny slovanské národy. Nadšený Vseslovan má zásluhu na tom, že na začátku 20. stol. vyšly *Slovanské hymny* (1901) i s melodií a s překlady do češtiny.

Černého *Úvaha o slovanské vzájemnosti v době přítomné* (1906 by si pro svou dnešní aktuálnost zasloužila podrobnější rozbor. Uvedu pouze stručně, že je to nejkompletnější studie o slovanské problematice, jaká byla v té době napsána. Poprvé v ní kriticky poukázal na náš romantický vztah k Rusku, na naše rusofilství, z něhož vyplýval nesprávný pohled na tzv. polskou a běloruskou otázku, otevřeně napsal o šovinismu, který na jihu vyvolal spor srbsko-charvátský i bulharsko-srbský a u nás spor česko-polský na Těšínsku, aby nakonec celý ten soubor slovanských otázek shrnul do tří základních okruhů: a) otázka ruská, b) otázka rusko-slovanská a c) otázky vzájemných vztahů neruských Slovanů.

O rok později v litomyšlském studentském almanachu *Majáles* (1907, s. 33–36) vyšel podle Josefa Páty (1886–1942) nabádavý článek *Slovanství českého studentstva*. Jak ve stati *T.G. Masaryk a Slovanstvo* (1911), tak také v samostatné rozsáhlé studii *Masaryk a Slovanstvo* (1921) Adolf Černý vycházel právě z Masarykova realistického pojetí slovanské vzájemnosti. V roce 1928 vydal rovněž *Masarykovy Slovanské problémy*.

Dvě balkánské války v letech 1912 a 1913 byly pro básníka Jana Rokytu mocným inspiračním zdrojem. Devatenáct básní věnovaných jižním Slovanům zařadil do sbírky *Balkánské zpěvy* (1913). Dvě básně – *Probuzená síla* a *Matce Jihoslavií* – byly zabaveny, v letech 1. světové války pak byla zkonfiskována celá sbírka. Básně jsou plné patosu a lásky k Srbům (o Kosovu je v ní několik básní), k černohorským junákům, které kreslil malíř Jaroslav Čermák (1830–1878) a později Jaroslav Zvěřina (1835–1908), tvůrce

obdivuje Bulhary, kteří v roce 1876 povstali v Perušticích proti staletým tureckým porobitelům, vyjadřuje své sympatie k Makedoncům (báseň *Makedonie*). Báseň věnoval také tureckému Istanbulu,

*odkud hrůza vyjížděla v dálku,
vnikala v život hradů, chat a cel,
přes Balkán, za Dunaj až nesla válku –
a za Evropu Slovan krvácel...*

Básně Adolfa Černého byly často překládány jak do lužické srbštiny, tak také do polštiny, charváštiny (Josip Milaković, jemuž dedikoval sbírku *Balkánské zpěvy*, je pojal do charvášské antologie *Iz slavenskih lugova*, 1909) a do bulharštiny. Některé jeho básně byly zhudebněny např. J. Jeremiášem, J. Malátem, K. Nedbalem aj.

Téměř čtyři desítky porůznu otiskovaných črt a úvah zařadil Adolf Černý do knihy *Slovanstvo za světové války* (1919). Jsou v ní např. úvahy *Otázka makedonská a balkánská*, *Petr Preradović a myšlenka jihoslovanská*, *Svátek bratrství československého a jihoslovanského*, *Síla slovinského hnutí*, *Bulharské bolesti*, *Otázka bosensko-hercegovská*, *Otázka terstská*, *Otázka jihoslovanská* aj. Všechny svědčí o nesmírné šíři zájmu Adolfa Černého o slovanské národy.

Samostatnou a dodnes bohužel neúplně zhodnocenou kapitolu tvoří překlady Adolfa Černého ze slovanských národních literatur. Z ruské literatury přeložil mj. Turgeněvovu *Asju* (1897) a drama *Chléb z lásky* (1917), *První lásku* A. K. Michajlova, z polské literatury vydal výběry z tvorby I. Maciejewského *Martin Luba* (1899), J. A. Kisielewského *Karikatury* (1902), Perzyňského *Lehkomyslná sestra* (1906), Stanisława Przybyszewského *Pro štěstí* (1908) a drama *Zlaté rouno* (1908), drama S. Kiedrzyňského *Hra srdcí* (1916), Ewy Orzeszkové *Tré povídek* (1917), známou *Veselku* (1919) Stanisława Wyspiaňského a historicko-filozofickou poému Juliusza Slowackého *Král Duch* (1937). Z charváštiny přeložil Adolf Černý výbor romanticky i vlastenecky a humanisticky laděných básní nejvýznamnějšího charvášského realistického básníka Silvíja Strahimira Kranjčeviče (1911, 2. vyd. 1921). Své překlady z díla slovinského prozaika a básníka Antona Aškerce uveřejnil časopisecky.

III.

Lužice, Lužičtí Srbové a jejich dějiny, literatura a lidová slovesná tvorba a zejména jejich zápas za přežití v německém moři tvoří nejrozsáhlejší část činnosti a vztahu Adolfa Černého k tomuto nejmenšímu slovanskému národnímu společenství. Rozhodně by si zasloužila samostatný výklad.

Adolf Černý jako dvacetiletý mladý muž navštívil Lužici poprvé v roce 1884. Byl jí tak nadšen, že v následujícím desetiletí (1885–1895) jezdil do Lužice každý rok. Poznával zemi i lid, studoval jeho dějiny, učil se lužickosrbsky, spřátelil se s mnoha lužickosrbskými kulturními pracovníky a buditeli a stal se jedním z nich. Již po své první návštěvě napsal na popud Edvarda Jelínka (1855–1897) do jeho *Slovanského sborníku o Lužic-*

kém almanachu (1884). V dalších letech pak v Jelínkově *Slovanském sborníku* pravidelně referoval o *Časopise Matice Serbské*, do jiných časopisů a deníků (*Zlatá Praha*, *Světovýzor*, *Národní listy* aj.) psal o různých zajímavostech lužickosrbského národního života a v roce 1887 například poprvé vystoupil proti germanizaci dolnolužických Srbů.

Adolf Černý v Lužici zapisoval lidové písně, popisoval lidové kroje, zvyky a obyčeje, výroční zvykoslovné cykly aj. Vydal je ve dvou *Dodatcích k textům lidových písní* (1888) a ve dvou samostatných sbírkách (1888), které obsahují celkem 178 vlastních zápisů. Třetí sbírka pak vyšla v roce 1894. Jak již napsal Josef Páta, *sbírky obsahují též cenné poznámky o lužickosrbské hudbě a tanci*. V oblasti národopisu A. Černý spolupracoval s lužickosrbským prof. Arnoštem Mukou (1854–1932). Zasloužili se o zřízení lužickosrbské síně v pražském Národopisném muzeu.

Černého stať *Nykus*, pojednávající o vodníku,²⁷⁴ byla začátkem jeho dlouholetého studia lužickosrbské mytologie. Výsledky svého bádání pak Adolf Černý uveřejnil v *Národopisném sborníku českoslovanském*.²⁷⁵ Desítky kratších článků uložil Černý do *Slovanského přehledu*, do *Národních listů*, *Zlaté Prahy* a do dalších časopisů a do *Ottova slovníku naučného*.

Výsledky svého dlouholetého soustavného studia Lužických Srbů Adolf Černý pojal do těchto knih:

1. deset črt obsahují Lužické obrázky (1890),
2. čtrnáct textů o lužickosrbské škole, hudbě, o současné literatuře aj. zařadil do knihy *Různé listy o Lužici* (1894),
Lužici pojednal v samostatném hesle v *Ottově slovníku naučném* (1905),
3. nejsyntetičtější povahu mají jeho výklady o lužickosrbském národě, jeho dějinách, jeho jazyce, literatuře a umění v knize *Lužice a Lužičtí Srbové* (1912).

V letech 1901–1920 byl A. Černý lektorem lužickosrbského a polského jazyka a od roku 1911 také lektorem srbocharvátštiny na Karlově univerzitě v Praze. Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918, který tak nadšeně uvítal svými verši, se Adolf Černý stal expertem pro slovanské otázky. Spolu s lužickosrbským činitelem Arnoštem Bartem odjel do Paříže a byl přibrán jako člen čl. delegace na mírové konferenci. Tam se svým lužickým spolupracovníkem vydal francouzsky a anglicky psané memorandum, které obsahovalo požadavky na definitivní vyřešení tzv. lužické otázky.

Své stati, úvahy a výzvy, které publikoval v letech 1. světové války, shrnul Adolf Černý do knihy *Lužická otázka* (1918). Po odjezdu do Paříže pak tyto svoje úvahy doplňoval dalšími články v českém periodickém tisku (mj. *Naše doba*, *Česká stráž*) a události v Lužici a kolem Lužice pravidelně komentoval jak v pražském listu *Večer*, tak také ve francouzském denním tisku. Uvedené porůznu v tisku roztroušené texty pak A. Černý pojal do knihy *Lužice a mírový kongres* (1920).

Od roku 1919 byl náš jedinečný znalec slovanské problematiky radou ministerstva zahraničních věcí a přitom dočasně působil jako přidělenec čl. velvyslanectví ve Varšavě až do roku 1927, kdy odešel do důchodu.

274 *Zlatá Praha*, 1890, s. 319, 411.

275 *Národopisný sborník českoslovanský* III, Praha 1898, s. 26 n.

V básni, kterou Adolfu Černému věnoval Karel Sedláček k šedesátinám, je mj. také toto čtyřverší:

*Však nevíc každý úctou Tobě splácí,
žes ukazoval tu, jež zbědována,
jež nezažila radostného rána,
tu milou Lužici, jež půdu ztrácí.*

Rozhodně větší pozornosti než jim můžeme zde věnovat si zaslouží ještě nejméně čtyři další okruhy činnosti Adolfa Černého. Jsou to:

1. desítky krátkých i rozsáhlejších literárněvědných a literárněhistorických prací o lužickosrbských literárních tvůrcích a kulturních pracovnících, mj. o jeho blízkém příteli a spolupracovníku Michalu Horníkovi (1833–1894) a jeho spolužáku Janu Nerudovi, dále o Arnoštu Mukovi, Janu Petru Jordanovi, Jakubu Bartu-Čišinském (1856–1909) a mnoha dalších,
2. příspěvky o dějinách vzájemných lužickosrbsko-českých kulturních styků (např. o vztahu Františka Palackého k lužickým Srbům),
3. překlady dvou samostatných výborů z básnické tvorby Handrije Zejleře (1894, s úvodním slovem) a Jakuba Barta Čišinského (1906, s úvodním slovem o básníkově životě a díle),
4. založení Serbské knihovny v Budyšině v roce 1888 a jeho překlady z češtiny do lužické srbštiny, které vydával vlastním nákladem. Prvním svazkem této lidové knihnice byly *Večerní písně (Vječorne pėsnye, 1889)* Vítězslava Háška (1835–1874). A. Černý překládal do hornolužické srbštiny mj. básně Jaroslava Vrchlického, Jana Nerudy, Adolfa Heyduka (1835–1923), J. V. Sládka (1845–1912), Antonína Klášterského (1866–1938), Karla Havlíčka Borovského (1821–1856), K. J. Erbena (1811–1870), Julia Zeyera (1841–1901), Svatopluka Čecha (1846–1908) a mnoha dalších českých básnických tvůrců. Svě překlady uveřejňoval počínaje rokem 1892 převážně v časopise *Lužica*, v němž publikoval rovněž příspěvky o českém a slovanském kulturním životě,
5. založení a bohatá aktivita česko-lužického spolku v Praze,
6. verše Adolfa Černého psané lužickosrbsky. Tato část jeho tvorby jej řadí k tzv. dvojdomým a biliterárním tvůrcům.

Za tuto dlouholetou a rozsáhlou činnost, která výrazně přispěla k lepšímu poznání slovanských národů, jejich literatur a kultur, se Adolfu Černému dostalo některých zaslužených poct: Bezprostředně po skončení války mu v roce 1946 udělila Filozofická fakulta Univerzity Karlovy PhDr. h. c., o rok později pak byl poctěn čestným doktorem Jagellonské univerzity v Krakově, v Bělehradě a v Sofii.

Básník Jan Rokyta napsal v roce 1904 v den svých čtyřicátin báseň přírodní lyriky *Vanutí podjeseně*, jejíž poslední verše znějí:

*V tom se k větvi ptáče sneslo
v jemný závoj modřínu,
ale písně nezahleslo –
snad jen zmlklá duše jara*

*přišla se mnou rozloučit se,
nežli zahynu ...*

Nikoli *duše jara*, nýbrž *duše pozdního podzimu* se však s ním *přišla rozloučit* o celých čtyřicet osm let později. Adolf Černý zemřel 7. prosince 1952.